

11 december 2024

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

LANGSTUDEERBOETE VAN TAFEL MAAR LANG-STUDEREN BLIJFT BESTAAN Een korte analyse van de kosten voor uitlopers

1 Inleiding

Nou, dat was me een hot item van jewelste. Geen twijfel mogelijk. De langstudeerboete voor studenten in het hoger onderwijs. Een breekpunt, mede, bij het door de beide Kamers loodsen van de begroting door OCW. Een student die uit de bekostiging voor de instelling loopt, moest voor een vol jaar – dus 60 studiepunten – 3000 euro extra ophoesten.

De langstudeermaatregel is na lang politiek touwtrekken tussen de regering en de oppositie van de onderhandelingstafel geveegd. Reden: *‘Deze maatregel mag geen drempel vormen voor studenten om te gaan studeren of om hun studie niet te voltooien. Kwetsbare studenten of studenten die uitblinken of maatschappelijk bijdragen, zoals topsporters en mantelzorgers, worden zo niet opgezadeld met een boete voor een vertraging waar zij eigenlijk niets aan kunnen doen.’*

Toch is dit alles aanleiding om nog eens te kijken wat het ‘langer studeren dan de nominale studieduur’ met zich meebrengt. Wat zit er allemaal eigenlijk achter, bij de student en de instelling...? En wat kan een mentor of studiebegeleider een student aanraden... dus hoe te helpen... en te adviseren...

2 Boete... extra kosten... wat als...

We gaan alhier niet nog weer eens een politiek correcte discussie voeren over de ‘langstudeerboete’, een rotwoord overigens. Is het een ‘uitloop-opslag’ of ‘verleng-bijdrage’? De studenten betalen van de kosten die direct voor hun studie worden gemaakt, zelf een bepaald percentage. Dat is – gemiddeld – zo’n 25%. Daarnaast zijn er uiteraard de uitgaven voor de studiematerialen en dergelijke, maar dat bedrag is sterk afhankelijk van de opleiding die wordt gevolgd.

Er zijn veel mensen die het collegegeld relateren aan het zgn. ‘profijtbeginsel’. Een studie wordt dan als investering in een loopbaan gezien, aangezien er vaak een correlatie bestaat tussen het opleidingsniveau en de hoogte van het inkomen. Maar ja, die is er dan ook tussen de bekostiging van de opleiding en de belastingopbrengsten... Wat telt het meeste mee, bij de publieke en de politieke gevoeligheden?

Het is zo dat de overheid vier jaren lang geld overmaakt aan de publiek gefinancierde onderwijsinstelling, steeds op basis van een jaarlijkse inschrijving van een student. Een student kan uit die vier jaren gaan lopen, mogelijk de consequentie van de wijze van studeren door de betrokkene of door allerlei ‘hobbels’ – waarbij natuurlijk allerlei persoonlijke omstandigheden een rol spelen of aanvullende activiteiten die worden uitgevoerd voor ‘maatschappelijke’ organisaties (inclusief de eigen hogeschool of universiteit zelf).

Vanaf het vijfde jaar van inschrijving ontstaat er toch veelal als het ware een bijzondere situatie nl. dat de hogeschool geen geld meer krijgt van de overheid en de enige formele en vaste inkomsten via het collegegeld van de student binnenkomen. Normaal gesproken moet de instelling de resterende kosten (75% dus van een jaarbedrag) op tafel leggen, om deze student te kunnen bedienen. Maar hij of zij heeft in vrijwel alle gevallen nog maar een deel van de studie te volgen, dus minder dan 60 studiepunten. Ook zullen daardoor veelal geen extra groepen worden gevormd. De uitlopende student kan aanschuiven bij reeds bestaande groepen van de eerdere leerjaren. Of het gaat om een stage of afstudeeropdracht en dat zijn goed te managen eenheden.

Mocht de student ergens tijdens dat jaar afstuderen wordt naar rato nog het collegegeld teruggestort¹. Dat maakt de inkomsten dus nog eens lager. Maar uiteraard kent een opleiding heus wel z'n eigen pappenheimers en maakt zo weinig extra kosten om de uitlopers te kunnen faciliteren.

De langstudeerboete was, zo hadden we begrepen, een bedrag dat als 'extra collegegeld' werd gezien². Dat geld moest aan de hogeschool worden overgemaakt terwijl tegelijkertijd de overheid dat bedrag van de lumpsum zou aftrekken – om aldus als overheid te kunnen bezuinigen.

Nu zal elke financiële directeur van een onderwijsinstelling nooit recht-toe-recht-aan rekenen met die vier jaren aan OCW-inkomsten. De uitlooptudent wordt ingecalculleerd in het geheel. De roosters worden aangepast op basis van groepen en/of individuele trajecten. En zo zijn er meerdere kostenposten waarmee financieel wordt 'gespeeld', op basis van ervaringen die in de loop der jaren zijn opgedaan, samen met een bepaalde reserve voor onverwachte uitgaven.

Een hogeschool of universiteit kan op zo'n manier inhaken op nieuwe financiële ontwikkelingen, ook als het gaat om bezuinigingen. Inkomsten vallen weg, mogelijk ook met minder instroom en dan zijn er best mogelijkheden om de tering naar de nering te zetten. Er zijn – zeker in het wetenschappelijk onderwijs (check zelf de websites!) – veel wo-opleidingen met een zeer beperkt aantal contacturen en door het aantal studiepunten over minder eenheden te verdelen kan ook meer zelfstudie worden ingebouwd. Met grote eenheden kan eveneens veel worden gedaan. Mede kunnen vakken in meerdere opleidingen worden opgenomen. En zo is er wel een pagina vol te schrijven met mogelijkheden.

Hoe zit het met de student? Men klaagt over de vertragingen en de gevolgen van de uitloop bij een studie, maar heeft men wel eens als studentenorganisaties uitgerekend wat de gevolgen voor hem of haar als individu is?

Laten we hier eens een poging doen, voor wat deze waard is.

3 Studenten met een vijfde, zesde... jaar... en kosten en risico's

We noemen een aantal zaken waarmee de uitlopende student te maken krijgt. Het is aan deze persoon zelf om na te gaan of zo'n aspect een schadelijke uitwerking heeft bij de individuele loopbaan die vervolgens een aanvang neemt.

- Er moet elk extra jaar wettelijk collegegeld worden betaald;
- Er moeten in voorkomend gevallen kosten voor huisvesting, eten en alle zaken worden gemaakt per studiejaar;
- Er dient elk jaar worden geleend, in vrijwel alle gevallen, met een grotere studieschuld als gevolg;
- Er moet in het geval geen getuigschrift wordt behaald (de studie dus niet worden afgerond), binnen 10 jaren na de eerste inschrijving, een terugbetaling plaatsvinden van de studiefinanciering; hierbij kan iemand die de Bachelor behaalt via de Ad voor de eerste twee jaren (van de Ad) daarvan kwijtschelding krijgen;
- Elk jaar langer studeren betekent een jaar korter werken en salaris ontvangen (dat is bijvoorbeeld met 3 jaren uitloop een behoorlijk bedrag 'mislopen');
- Elk jaar langer studeren betekent een jaar minder opbouw van pensioenrechten (idem);
- Elk jaar langer studeren betekent een kortere tijd om een loopbaan op te bouwen;
- Na 4 jaren verandert ook het studiefinancieringsstelsel en dient te worden teruggevallen op leningen en andere bronnen van inkomsten;
- In sociaal opzicht betekent dat de student in andere groepen dient te functioneren;
- Veel uitloop kan leiden tot het vervallen van bepaalde resultaten voor onderwijsseenheden en derhalve tot het opnieuw afleggen van toetsen;
- Degenen die veel langer studeren moeten bij het zoeken van een baan concurreren met degenen die dan als een jonger iemand op de arbeidsmarkt komt (denk aan salarissen);

¹ De oudere lezers weten dat er vroeger een 'onderwijsvraagfactor' werd gebruikt voor de bekostiging. Een uitvaller leverde 1,35 jaren op, een geslaagde 4,5 jaren. Dat betekende dat instellingen tactisch opereerden en daarom is het systeem vereenvoudigd.

² Iemand die bijvoorbeeld al een Ad heeft afgerond, dient bij het gaan doen van een tweede Ad-opleiding het zgn. instellingscollegegeld betalen. Dat bedrag wordt door de instelling zelf vastgesteld.

- Iemand die twee jaren bij de bacheloropleiding uitloopt, heeft normaal gesproken vier jaren langer gestudeerd dan een Ad'er, wetende dat een Ad-programma ook een goede basis vormt voor een baan op niveau 5 en een aanloop is naar niveau 6;
- Na een uitval wordt in formele zin teruggevallen op een mbo-, havo- of vwo-diploma (samen met de verklaring die wordt meegegeven met de wel behaalde eenheden, dat bij de reguliere route handiger is dan bij de route met leeruitkomsten);
- Mogelijk moeten er extra leningen worden aangegaan, om later terug te betalen;
- Het behalen van de ontbrekende studiepunten legt een druk op de planning, naast het werk of andere zaken;
- Psychisch: druk op relaties, familie, omgeving, vrienden en anderen; druk op het misschien toch maar stoppen als er goede baan wordt aangeboden, dichtbij of veraf;

We kunnen geen exacte bedragen geven bij wat dit allemaal betekent, maar het kan om een heleboel geld gaan. Drie jaren het wettelijk collegegeld, zo'n 7500 euro, is ook heel veel geld en moet direct worden opgehoest. Het 'inverdienen kan pas later gebeuren, naast wat is geleend om de studie te kunnen betalen.

4 Scenario's voor uitloopstudenten

Het punt in deze nieuwsbrief is om als opleiding in voorkomend geval studenten die om allerlei redenen uit de vier jaren dreigen te gaan lopen – dan kan in fases daarvan plaatsvinden – een helpende hand te bieden. Maar het is ook zo dat men studenten die geen BSA krijgen maar toch vertraging hebben opgelopen, moet wijzen op allerlei consequenties ervan. De mentor of studiebegeleider kan in goed overleg aan het begin van de hoofdfase een scenario-studie doornemen, om te zien waar mogelijk pijnpunten kunnen optreden. Dat kan aan de hand van niet-behaalde eenheden en eventuele andere zwakke punten – en zie daarvoor de volgende paragraaf.

Als op een gegeven moment een student aan het uitlopen gaat, dan moet wel worden voorkomen dat dit leidt tot een uitval. Switchen naar een andere opleiding kan ook, maar daar zal men niet echt blij mee zijn gezien de studiegeschiedenis. Dat verleden is zeker niet aantrekkelijk als toelating tot een opleiding bij een andere hogeschool wordt gevraagd. Daar kan de student echter niet worden geweigerd, omdat er geen Ad of Bachelor is behaald en het recht op het betalen van het wettelijk collegegeld nog steeds bestaat.

Laten uitvallen kan overigens best een aanpak zijn. Maar daarbij dient ervoor te worden gezorgd dat door de betrokkene binnen tien jaren wel het getuigschrift wordt behaald, om een grote geldelijke strop voor de student te voorkomen. Houd als instelling contact met de oud-student en bezie of na een paar jaren met een vorm van zij-instroom alsnog de studie kan worden afgerond.

Een alternatief is om het nog resterende programma een persoonlijk tintje te geven om daarmee wellicht de student slechts een jaar te laten doen. Dat is een optie als er nog minder dan 60 studiepunten resteren (bij de Bacheloropleiding).

We nemen aan dat elke opleiding in de loop der jaren een schat aan ervaringen met studenten die vertraging oplopen, heeft opgedaan. Daar zal ongetwijfeld een patroon in te ontdekken zijn zodat structureel kan worden ingespeeld op de uitlopers met diverse aanpakken. Wellicht is daarvoor een eigen budget beschikbaar, dus een eigen 'lumpsum' voor degenen die worden geacht het beleid voor dit alles uit te voeren.

5 Kortom

Natuurlijk wordt er nu al simpelweg door opleidingen van alles gedaan om uitloop te voorkomen. Dat begint eigenlijk al bij de toelating met bijvoorbeeld de studiekeuzecheck en de introductie. Vervolgens doemt het bindend studieadvies op.

Maar als eenmaal de hoofdfase is betreden zijn de opties een stuk minder geworden om de student zich aan het uitgezette tijdspad te laten houden. De instelling en daarmee de opleiding kan steun bieden en in voorkomende gevallen extra kansen te geven, maar het is de student zelf die het eigen tempo bepaalt.

Er zijn twee belangrijke groepen die bij het ondersteunen om uitloop te voorkomen, te benoemen:

1. Degenen die aan de ongedeelde route naar de Bachelor deelnemen.
2. Degenen die via de Ad de bachelorgraad willen behalen.

Voor de eerste groep lijken het eind van het eerste jaar en het begin van het tweede jaar goede momenten om met de student in gesprek te gaan om te bezien wat de kans op een vorm van uitloop is. Het kan met het kijken naar de studieresultaten, maar naar ook de persoonlijke omstandigheden. Moet er mogelijk een bijbaan aan te pas komen om te studie te bekostigen? Zijn er maatschappelijke verplichtingen in het verschiet? Wordt wel de juiste afstudeerrichting in het vizier genomen? En zo zijn wel meer zaken die een rol kunnen spelen bij een vertraging...

Het verwijzen naar een Ad kan altijd, maar dan wel in een vroeg stadium als de Ad en de Bachelor een bepaalde verwantschap hebben. Het mag geen 'gemakkelijke oplossing' zijn, want daarmee wordt de Ad een vangnet. Die student had dan beter meteen aan de Ad kunnen beginnen.

Als de student dus eerst de Ad doet, kan samen met hem/haar al gaandeweg worden bezien of de doorloop naar de bacheloropleiding een goede kans van slagen heeft. Een combinatie van het in twee jaren halen van de Ad, een sterke motivatie en prima studieresultaten is een goede basis daarvoor. Mocht er evenwel reeds een drie- of viertal jaren in de Ad zijn doorgebracht, kan het gaan doen van een aanvullend bachelorprogramma – in voltijdse vorm – in diverse scenario's niet voor de hand liggen. Mogelijk is aan het werk gaan met de Ad op zak een aan te raden voortzetting, met onder meer als mogelijkheden:

- Werken + certificaten behalen
- Werken + na enige tijd de bachelor in deeltijd of in de duale vorm
- Werken + tweede Ad (betaald door de werkgever)
- Werken + bedrijfsopleiding door de branche...

De crux is dus het hebben van een instellingsbeleid voor dit alles. Het is zonder meer een aspect dat bij een accreditatie wordt meegenomen, om te zien of de bal bij de student dan wel de opleiding ligt. In de komende jaren zal dit beleid steeds meer een rol gaan spelen bij het gebruik van de lumpsum, die niet groter zal worden. Kortom, aan de bak met geld...